

Georgii VVolffgangi Wedelii, Med. Doctoris, Consilarii ... Pharmaciae acroamaticae disputatio XIII. De viribus salium, sirupis, succis et rob, eodem praeside, / publicae disquisitioni subjecta à Daniele Boesio, ... ad diem Maii M DC LXXXVI.

Contributors

Wedel, Georg Wolfgang, 1645-1721.
Boesi, Daniel.

Publication/Creation

Jenae : Litteris Krebsianis, [1686]

Persistent URL

<https://wellcomecollection.org/works/yjxqga7a>

License and attribution

This work has been identified as being free of known restrictions under copyright law, including all related and neighbouring rights and is being made available under the Creative Commons, Public Domain Mark.

You can copy, modify, distribute and perform the work, even for commercial purposes, without asking permission.

Wellcome Collection
183 Euston Road
London NW1 2BE UK
T +44 (0)20 7611 8722
E library@wellcomecollection.org
<https://wellcomecollection.org>

22 29
GEORGII VVOLFF-
GANGI WEDELII,

MED. DOCTORIS, CONSILIARII ET ARCHIATRI
SAXONICI, THEORETICES PROFESSO-
RIS PUBLICI, & h. t. DECANI,

PHARMACIÆ
ACROAMATICÆ

DISPUTATIO XIII.

DE

VIRIBUS SALIUM,
SIRUPIS, SUCCIS ET ROB,
EODEM PRÆSIDE,

publicæ disquisitioni subiecta

à

DANIELE BOESIO,

Regiomonto Borussio.

IN AUDITORIO MEDICO,

AD DIEM MAII M DC LXXXVI.

J E N Æ,

LITTERIS KREBSIANIS.

VIRIS

*Nobilissimo, Excellentissimo, Ex-
perientissimo*

DN. GOTHOFREDO Sand/

Phil. & Med. Doctori, in florentissima
Academia Regiomont. Prof. Publ. famigeratissimo,

Plurimum Reverendo, Amplissimo, Excellentissimo

DN. M. BARTHOLOMÆO

Goldbach/

Historiarum in prælaud. Academ. Profess.

Celeberrimo, Ecclesiæ Palæopol. Regiom. Archi-
Diacono meritissimo,

Nobilissimo, Prudentissimo, Spectatissimo

DN. JOHANNI Böß /

Scabinatus Reip. Cniphof. Assessori
dignissimo,

*Fautoribus magnis, Affinibus, Fratri
observandis, colendis,*

Specimen præsens Academicum

officiosè offert & dedicat

LIBRI II. SECTIO IV. CAPUT V.

De Viribus salium.

Speciatiim attendi merentur vires salium, de quibus not.

1. *Salia alcalia omnia acidum absorbent, & sanguinem rarefaciunt: eminentius volatilia, minori gradu fixa.* Quemadmodum per mechanicam id visitur extra corpus, ita in corpore effectus hic est generalis, communisque alcalium, quod acidum destruant, sive in primis viis, ipsoque ventriculo resideat, sive in massam sanguineam intimius receptum hic illic fixantem edat effectum. Absorbent acidum, non tamen æquè cum effervescentiâ notabili semper & sensui manifestâ, ut extra corpus, siquidem sub sulphuris & caloris vitalis concursu id fit, uti nec spiritus $\ominus$ is *ci vinosus ab ullo acido præcipitatur, sed amicè coitedulcatque. Ex hoc ipso verò effectu communi plura alia phænomena explicari possunt. In primis verò alcalia rarefaciunt sanguinem, uti opposita illis acida coagulant. Rarefaciunt, quatenus roborant sal volatile sanguinis, & quatenus expandunt sulphur, serumque reddunt fluxile, unde & spiritus $\ominus$ is *ci urinosus sanguini è venâ educto confusus illius colorem non deturpat, sed exalat magis, ejusque consistentiam firmam respectivè reddit, fibras æquali mixturâ sustinendo, non dimovendo. Rarefaciunt positivè volatilia, ob sal & sulphur volatile promptè in venas latum; rarefaciunt privativè fixa & volatilia, quatenus frenum rarefactionis acidum excutiunt. Sin oleositas accedat manifesta, exemplo salis volatilis oleosi aromatici cujusvis, longè efficacius & evidentius id contingit. Idem hinc præstant suo modo alcalina. Ob id verò, quod serum reddunt fluxile salia, quod cum nitrosis alcalia habent commune, minus locum habent, ubi motu & fluxilitate jam delinquit, ut in catarrhis, præsertim tenuibus, tussi, diarrhœâ, dysenteria, etiamsi peccet acidum, tamen non conveniunt. Adde, quod ideò quoq; salia alcalia inter calefacientia sint locanda.

2. *Salia urinosa diaphoretica, excitativa, bezoardica, cephalica,*

H b b 2

phalica,

phalica, cordialia sunt volatilia. Sive ea consideremus solida, sive fluida, perinde est; sive in concreto, prout subjectis, è quibus parantur, adhuc immersa sunt, sive in abstracto, separata ab iisdem. Diaphoretica sunt volatilia, ubi vis nomini suo conformia, unde sudorem potenter cient, & in expellendis variolis, bubonibus, petechiis, scabie &c. naturam summè juvant, ubi stimulo opus habet, non item ubi freno. Excitativa sunt, tum in hoc, tum in genere archei, præcipuè in iis affectibus, ubi impellendus & citandus est in motum, in affectibus soporosis, paralyfi, syncope, lipothymiâ, apoplexiâ, intus & extus, solo etiam odorato. Excitant potenter, unaq; poros obstructos referant. Bezoardica sunt, tum per se, ut spiritus cornu cervi, serpentum, viperarum, eboris, eorundemque salia volatilia; tum cum aliis. Sunt instar Ψ ii, semper activa, cum quibus ergò junguntur, illa quoque reddunt talia, ut Ra bezoardica, rhabarbari, $\S$ ii &c. volatilis ita redditur. Sunt cephalica & cordialia volatilia, sunt & antiscorbutica, posito indicante laudato, quiete humorum, $\sigma\acute{\iota}\omega\varsigma$, torpore, acore. Quo absente etiam nociva evadunt, non suâ, sed utentis culpâ. In scorbutico v. g. calido $\Phi\lambda\omicron\gamma\acute{\omega}\sigma\varsigma$, ebullitiones, anxietates cient, & symptomata omnia potius excitant, quàm ut mitigent, unde eo casu cedunt acidis, aqueis, & temperatis aliis præcipitantibus. Usu verò obtinuit, ut spiritus Θ is *ci respectivè magis extrâ febrilem statum, spiritus eboris, cornu cervi magis præsentè eodem adhibeatur, licet exigua sit differentia, potissimum ob teneritudinem & oleositatem, quam constantem quasi secum servant illi spiritus, illa salia volatilia.

3. *Salia alcalia fixa viribus specificis & dotalibus mixti carent, non tamen ejusdem per omnia sunt indolis.* Quando suis indulgent & delectantur foetibus Chimici, plus etiam virtutibus salium adscribunt, quàm reverà præstare possunt. Alii mitius rem exponunt, & aliquid servari de virtute pristina concedunt. Sensus verò ipse testatur, $\kappa\rho\acute{\alpha}\sigma\iota\nu$ mixti per ignem destrui, destrui seminalem vim, quæ & viribus talem se exerit, destrui texturam particularum, ut ex amaro, acidulo, insipido, odoro-

nil amplius restet, hujusmodi vel umbram referens, unde omninò frustra quæras pristinam formam. Unde è plantis cephalicis, cordialibus, purgantibus, stomachicis, non licet sal cephalicum, cordiale, purgans, expectare, & quod præstant in hoc salia, id faciunt suo modulo, citrà pristinam texturam. Hæc ut sunt verissima, ita nihilominus fatendum est, non minus differre quoque salia alcalia fixa à posteriori, quemadmodum differunt à priori. Non una omnium est textura plantarum, sed particulis diversis, aliter atque aliter positis, gaudent, unde consequens est, non unum idemque sal in calcinando emergere, atque sic aliud præ alio quoque secundum quid eligi debere, ad hæc vel illa videri alteranda, ad hunc illumque effectum. specialem & determinatum, quem intendimus. Hinc varii velut gradus & species salis alcali fixi concedendi sunt, quæ differentia per mechanicam etiam demonstrari potest, teste *Tacbenio Hippocr. Chim. c. 7. p. 30 seqq.* quatenus solutio $\frac{1}{2}$ ti cum aquâ simplici facta, aliter ab hoc, aliter ab alio sale, itidem in aquâ soluto, præcipitatur, cum tamen volatilia salia albicantem fiant. Hæc ipsa verò volatilia alcalia majori gaudent privilegio, hæc quippe essentiam mixtorum unitam possident, ob salis & sulphuris conjunctionem. Hinc sal volatile liquidum cochleariæ, sal volatile liquidum liliorum convallium vestigia manifesta saporis odorisque obtinent.

4. *Salia alcalia fixa vires habent communes plurimas, specificas originarias nullas, secundarias plures.* Si in laudes salium excurrere velimus, amplissimus hîc se offerret campus Potiores saltem videbimus virtutes. Salia v.g (1.) *aperiunt & resolvunt.* Saponaria seu abstersiva sunt, venarum amurcam abstergunt Hinc, ut verbis utamur *Higbmore lib. de affect. hypochondr. p. 129* succos figendo & præcipitando acidis fermentationem tollunt, atque sic sine tumultu & turbatione cibi in ventriculo dissolvuntur, & sanguis per totum pacatius circulatur microcosmum (2.) *Leniunt & stimulant;* non purgant, quod nonnullis visum est ad instar purgantium aliorum, sed leniunt tamen, fluxilem reddunt pituitam, extricant humores & expultricem admonent officii, virtute ab-

sterforiâ. In tenerioribus verò, & ubi magis *Καϊσιν* est ventriculus, visuntur sæpè etiam purgare, quod aliàs de nitro-
 sis valet καὶ ἐξοχὴν, unde vidimus ab arcano duplicato ad
 3j per tres dies continuos assumpto purgatam quotidie foemi-
 nam. Hinc purgantibus infusis & pulveribus commodè ad-
 duntur stimuli loco. Hinc tinctura *Θις* *Ψρι* in alvo pigrio-
 ri, qualis est in senibus, commendatur cum fructu (3.) *Urinam*
& sudorem movent. Diuretica & diaphoretica sunt omnia al-
 calia, quatenus serum, utriusque materiam, in motum cient &
 resolvunt unâ, unde etiam sunt nephritica, calculum, sabulum,
 & arenulas expellunt. Si verò inter se comparentur, alcalia
 fixa magis urinam, volatilia sudorem magis pellunt, & hoc fine
 eliguntur consultius, quia nempe ad sudationem halituositas
 feri major requiritur, ad urinam reddendam fluxilitas sufficit.
 (4.) *Febrifuga* sunt; seu ebullitiones in corpore febriles exortas
 compescunt; Volatilia magis in continuis, ad dispellendum
μίασμα peregrinum, & roborandum vitale sulphur sanguinis:
 Fixa in intermittentibus, (licet ~us *Θις* *ci ejusque sal vo-
 latile in quartanâ eligatur magis,) ut sal cardui benedicti, cen-
 taurii minoris, absinthii eo nomine celebria sunt, sive sola, sive
 quod melius, simul mixta & coalita cum nitrosis. (5.) *Corrosiva*
 sunt; si id expetatur. Visitur id in salibus alcalibus volatilibus
 quoque aliquando, si magis sint unita & acuata, uti ~us *Θις*
 *ci, si degustetur recens & fortior, excoriat sæpè linguam; & in
 fixis roboratis calce vivâ. Minori gradu corrosionis sunt ca-
 thartica saltim; majori caustica. Quæ omnia etiam suo mo-
 do, exiguâ differentiâ, de salibus omnibus in genere prædicari
 possunt. Hinc patet etiam facilè, quid sentiendum sit de sali-
 bus compositis, quæ à nonnullis de prædicantur, ut apud *Myn-
 sicht. in Armament.* Pluribus etiam de salium hâc virtute legi
 meretur *Helm. l. potest. medicaminum*, item *Laur. Hoffmann. de usu*
& abusu medicamentor. chemicor. p. 106. ubi qualitates illas speci-
 ficas latius rejicit, & pleraque è vegetabilibus parata salia unius
 ejusdemque virtutis & efficacix affirmat.

5. *Salia alcalia media & nitrosa ventriculo minus grata,*
magis

magis acida sibi relicta. Variè a salibus afficitur ventriculus, unde in ipsorum adhibitione meritò hujus semper ratio habenda, prout vel acido abundat, vel caret; prout item magis vel minus sensibilis, prout stricturâ vel laxitate villorum gaudet. Cum enim alcalia omnia acidum destruant, ventriculi verò menstruum ad acidulum inclinet, ab eorundem usu frequentiori sensim sensimque appetitus emori observatur. Valet id non solum de salibus fixis, sed & volatilibus, quod damno suo experiuntur, qui ~u $\ominus$ is *ci volatili utuntur largius, quatenus lassari corpus & appetitum indies imminui observant; imò & de alcalinis ipsis, oculis cancerorum, cretâ, conchis. Hinc ad voracitatem corrigendam $\ominus$ $\P$ ri deliquatum & similia porriguntur in praxi. Quo loco notandum venit, non quodvis acidum ventriculo esse gratum vel domesticum, familiare. Toto enim die videmus acido abundante, in ventriculo appetitum nullum esse, ob fixitatem majorem scilicet. Quam dum moderantur, corriguntque alcalia, & ejus generis alia alcalina, stomachicorum classi accensentur non immeritò, modò respectus habeatur ad dictam humorum qualitatem. Idem de arcano $\P$ ri, de $\P$ ro $\oplus$ lato & aliis valet. Licet enim hæc non æquè absorbeant acidum, laxant tamen villos & fictum ejusdem. Nitrosa verò id imprimis præstant: laxant villos & stimulant, unde cautè eo casu porrigenda, etiam in febribus, quando ventriculus non respondet, & alvus laxior est. Magis amica sunt acida, quod præter alias rationes, mucum, seu pituitam, & bilem, quæ ipsi ventriculo maxime sunt damnoisa, incidunt & domant. Modò itidem sint proportionata. Ferre potest sanè ventriculus longè majorem acrimoniam, quàm lingua & fauces; patitur tamen suos manes & corrosionem ab acidis excedentibus unde succus citri quoque immoderatus haustus escharam inducit. Acida verò sibi relicta dicuntur ad differentiam aliorum, quæ accessione & miscelâ suâ eadem modificant, ut particule minerales, metallicæ, austerae, stringentes fortius, aliaque.

6. *Salia non agunt nisi soluta, seu soluta agunt efficacius.* Receptum hoc assertum est in scholis medicis, & in praxi usitatum.

Non agunt nisi soluta internè, hinc quando salia febrifuga aliaque propinantur, commodè prius in vehiculo distemperantur, ut sic promptiorem inveniant in vasa aditum. Hinc acidulæ, thermæ, efficaciam suam maximâ ex parte sortiuntur, quod nil aliud quàm soluta sunt salia. Hinc etiam in corporibus squallidis & siccis, cum non inveniant æq. è sufficientem quantitatem lymphæ solventis, minus operantur. Ipsaque fluida sic cum salibus, quibus conjunguntur, quasi dividunt vires, ut eò promptius utraque juncta agant. Sic nitrosa etiam interius & exterius idem verificant, ut Φ giatum liquidum pro gargarismatibus, pro epithemate ad frontem &c. Non agunt enim nisi soluta etiam externè, v. gr. in fonticulis excitandis; hinc leviter imbuitur salivâ lapis corrosivus, neque applicatus siccus quoque prius corrodit, quàm è poris glandosis fortia-
tur solutionem. Adeò proprium est salium, solvi amicabiliter, & solutione præviâ agere. Idem quoque de sulphure & aliis valet. Quæcunque à menstruo universali ventriculi non solvuntur, opiata, purgantia, emetica, aliaque, non acquirunt vim suam & actionem. Solutionem hinc sal quoque largitur sulphuri & aliis. Licet verò non solvantur integrè alia medicamenta, ut salia, imprægnant tamen lympham suo charactere, ut sic agat. Non agunt nisi soluta, imprimis centraliter, (fluorem adeptæ esse vocant medici,) in operationibus chemicis, exemplo nitri, vitrioli, sibi relictorum & in aquam fortem destillatorum.

7. *Salia lixiva ab acidis correctæ magis grata, nec inefficacia, quin polychresta.* Enixa salia virtutem cum aliis habent communem, quam diximus, variis verò de causis eorundem præparatio inventa est & commendanda. Ita enim aliam texturam nactæ vires quoque alias, sæpè nobiliores & polychrestas, indispiscuntur. Deinde vitia, si quæ habent salia, sic corriguntur. Acida faciliè stupefaciunt dentes, si liquida fuerint, nec solidari æquè, quàm talia, norunt, hoc pacto verò consistentiam solidam acquirunt & gratiam; ipsa verò lixiva quoque imprimis reverà ob lixiviosum saporem nauseabunda sunt, & à delicatis minus assumuntur. Hinc correctionem inveniunt & gratiam.

gratiam. Exemplo fit $\ominus$ $\text{F}ri$, indeq; enata $\text{F}us$ $\text{O}latus$ & arcanum $\text{F}ri$. Tartarus vitriolatus & inter magisteria referri meretur, ratione præcipitationis, & salia enixa, ratione immutationis. Cumque eo coincidit spiritus vitrioli vel salis coagulatus, quando sali tartari, absinthii, cardui benedicti &c. affunditur successivè spiritus vitrioli, vel salis. Idque commodius ferè viâ humidâ, ut sal $\text{F}ri$ bonæ notæ & albicans solvatur, & soluto affusio fiat eò usque, donec effervesceere invicem definant, de quo suprâ jam dictum. Arcanum verò tartari scorsim, aliàs terræ foliatæ, salis vini essentialis, aliisque pluribus nominibus veniens, è $\ominus$ is $\text{F}ri$ & aceti coitione nascitur, nilque aliud est, quàm $\ominus$ $\text{F}ri$, acido vini puro, seu aceto destillato saturatum, liquidum & solidum, licet hoc rarius, illud frequentius in usu sit. Exemplum hoc est methodi chimicorum, qui separare partes ab invicem & separatas conjungere satagunt. Duo verò sic eveniunt notabilia: unum primariâ intentione, sal medium, quando alcali tartari sic saturatur, sali sicco affundendo toties acetum destillatum, per vices moderandâ effervescentiâ, donec hoc abstractum successivâ affusione reddatur sibi simile, odore & sapore. Liquor enim à miscelâ hâc primum fit planè insipidus & dulcis. Quem in finem fit evaporatio, vase aperto vel clauso, phlegmatis insipidi, ad ʒj . salis, aceti destillati ℥j . circiter ad ij . requisitâ. Obtento saturationis termino. $\text{V}i$ rectificatus, vel tartarificatus, ab eodem sale abstrahitur, & hinc phlegmate proprio vel aquâ roris majalis solutum, servatur ad usum. Ita habetur enixum medium sal, virtutibus insignissimis conspicuum, v. g. diureticum, nephriticum, hypochondriacum, febrile, ad laxanda feri & bilis, in infimo cum primis ventre, coagula, & temperandum fervorem. Unde in affectibus hypochondriacis, calculo, hydrope, febribus intermittentibus, tum per se, tum cum tincturis martialibus, quas ipsas etiam variis modis exhibet, egregium est. Alterum intentione secundaria, & per accidens, sulphur cœnosum & terreum tingens. Quando enim commiscentur acetum destillatum & $\ominus$ $\text{F}ri$, dictâ $\epsilon\gamma\chi\epsilon\gamma\eta\sigma\iota$, licet acetum destillatum sit purissimum, cui etiam id adscribi

nequit, & ☉ Mercurii albiſſimum; tamen ſulphur emergit impurum ejusmodi, unde tingitur liquor, ipſumque in filtro remanet.

Salia ergò ſunt corpora ſapida & ſolubilia, è mixtis, volatilia propulſione & putrefactione, fixa elixivatione & evaporatione parata, viribus quælibet diverſis prædita.

LIBRI II. SECTIO IV. CAPUT VI.

De Sirupis.

Non pauca ab Arabibus mutuata eſt Pharmacia, quæ præparationi eorundem ſelectiori primum lapidem poſuere, & Galenicæ & Chemicæ. Inter hæc SIRUPI quoque nominandi, Græcis cogniti quidem, quod oxymelitis exemplo verum eſt, exculti verò extra Græciam. Hinc not.

1. *Sirupi ſunt extracta mollia, ſeu liquida, & diſſuſa ſaccharata.* Non per y, ſed per i ſcribendos ſirupos exinde notum eſt, quod Arabes y careant. Cum ergò nomen dederint medicamento, meritò quoque ſcriptio genio linguæ ipſorum conformis retinenda eſt. Extracta ſunt, ut ſuo loco dictum, medicamenta ſpiſſa, è plantis petita per *διὰ ξηραίν*, ut potiorem vîrtutem eorundem ſic obtineamus. Spiſſa ſunt tum abſolutè, quibus v.g. ad pilulas, bolos &c. utimur, vel ſecundum quid, liquida quidem, ſed reſpectu eſſentiarum magis concentrata. Ad hæc itaque meritò referimus ſirupos, tum ratione conſiſtentix, tum ratione virium, & quod potiffimum eſt, ratione præparationis quoque. Quod ſelectiori Pharmaciâ ſunt eſſentia & extractum, id in Galenicâ vulgari ſunt decocta & ſirupi. Conveniunt ergò ſirupi cum extractis à priori, quatenus & in illis vires ſuo modulo extrahuntur, licet paulò groſſiori & ſubſtantificè magis, menſtruo accommo ſpeciali. Conveniunt à poſteriori, quatenus non liquida illa conſiſtentia relinquitur, ſed extractio combinatur cum evaporatione, ad juſtam conſiſtentiam. Differentiam verò ſpecificam largitur modus ſubſtantix & additamentum. Sirupi enim extracta obtinent diſſuſa, non ita concentrata, ut reliqua

reliqua chimica, unde & dosi distinctâ gaudent, majori longè præ extractis. Extracta continent non pura & sibi relicta, sed saccharata, quod ipsum etiam diffusiores reddit corporaturam.

2. *Sirupi vel completi sunt, vel incompleti; simplices vel compositi.* Incompletum vocamus, ob defectum ingredientis, seu elementi alterius. Quod ut pateat, tenendum est, sirupum propriè notare saccharum vel mel decoctione fluidum redditum, seu solutum, sed inspissatum; ut julep propriè saccharum decoctione fluidum redditum, seu aquâ dissolutum & coctum, factâ cum albumine ovi clarificatione, unde differentia & convenientia sirupi & julepi patet. Sirupus ergo saccharo & melli communis est, julepus soli saccharo competit, ex melle verò solutio dilutior audit hydromel magis, quàm julepus; imò & mel nomen suum magis retinet, ut dicatur oxymel v. gr. mel anthosatum, mel ðle, violarum, quod sirupi consistentiam per se adæquet magis. Quando itaque scribitur sirupus simpliciter, & absolutè, sine additamento aliquo, intelligitur solutio talis sacchari vel mellis, Sirup / qui rectius hinc sirupus sacchari seu de saccharo, (saccharum fluidum commune vocant in Taxâ Wittebergenses,) & sirupus mellis vocatur. Hunc itaque sirupum incompletum licebit nominare, quod medici materiam & formam in suis spectent medicamentis, sibi verò relictus sirupus formâ illâ caret. Quando verò, (uti quidem in officinis sirupos habemus,) sirupus hic hujus vel illius plantæ vires continet, tunc demum, quoad intentionem illam medicam, completus est, & dicitur hinc sirupus v. g. pæon. violar. papav. id est, sirupus, viribus seu extracto dictarum plantarum factus. Uti quoque efficacia intenditur aliis consimilibus ex plantis paratis, v. g. cum aceto, unde cum melle oxymel, cum saccharo oxysaccharum decoctum. Quomodo verò sirupus hujusmodi incompletus paretur, videri meretur *Dispensatorium Coloniense*, quod præ omnibus aliis accuratissimum est & maximè commendandum. p. 79. b. Quamvis verò & illo dicto sensu commodè appellari possit sirupus simplex, attamen cum medicis propriè simplex audiat respectu compositorum, simplicem dicimus ex

uno aliquo paratum, compositum, qui ex pluribus, quem etiam magistralem vocant nonnunquam; ut sirupus de 5. radicibus, de cichorio cum rhabarbaro.

3. *Sirupi ex plantis fixioribus parantur.* Materiam, ex qua parantur sirupi, seu subiectum principale, constituunt plantæ, earumque partes, radices, folia, flores, semina, cortices, si latitudinem præparationis spectemus & compositionem; succi item earundem & extracta ipsa. Animalia non ingrediuntur, vel sirupificationi subjiciuntur, quod corruptibilia magis sint, nec hanc formam durationem fortiantur, quin sic facilius in putrilaginem solverentur. Unde qui virtutes animalium quoque subjiciunt siruporum formæ, minus ab experientia habent suffragium; nisi forsitan fixior aliqua animalis pars in sirupum compositum recipiatur. Nullus, quod sciam, sirupus ex insigni illâ farragine animalium classi adscribitur. Adæquatè ex mineralibus quoque parantur, quæ quidem quoad hoc cum plantis symbolizant, extrahi possunt, vel solutiones suas exhibere hanc formam. Sic in usu est sirupus coralliorum & sirupus anticachecticus martialis, à Zwölffero, & sulphuratus à Willisio Tr. de ferment. cap. 9. p. m. 65. quo in affectibus thoracis vix detur præstantius remedium, memoratus. Præ reliquis mars huic negotio est aptissimus, quod acidis quibusvis mitioribus auscultet, & præter tartarum, etiam in saccharo inveniat clavem, unde aptissimum foret, ut sirupus martialis simplex saltem, (nam Zwölfferi est maximè compositus,) in officinas inferretur, obstructionibus illis eximie conducibilis, ubi motus fermentativus humorum inducendus vel juvandus est, ut in obstructione mensium, obstructionibus hypochondriorum, cum alvi obstructione, & fermentatione peregrinâ *όργανώδες* deficiente. Principaliter verò & frequentius ex plantis parari consuevère, non quibusvis tamen, sed fixioribus, quæ lustrari merentur seorsim.

4. *Quæcunque minus odorata & resinosa, acetosa, amara, dulcia, colorata, pulposa, purgantia, ut magis fixa, sirupis aptiora.* Fixa possumus dicere, respectu sulphuris, & respectu falis. Aërea, volatilia, sulphurea & salina huic formæ minus quadrant,

id quod per affinia formarum aliarum genera illustrari potest. Ita enim quæcunque sunt destillationi apta, minus apta sirupificationi; illa enim evolvi gestiunt & per alembicum ferri, hæc retineri & in fundo subsidere. Quæcunque decoctioni sunt apta, illa & sirupis, imprimis cum decoctio ancilletur ipsi sirupificationi. Ex quibuscunque extracta menstruo aqueo fieri, eadem & sirupifari queunt, & contra. Hæc si intueamur, tum quoad notas, odorem, saporem, substantiam, tam quoad vires, res erit clarior. Odorata minus sirupis apta, quippe odor in subtili *ava supradicta*, volatili magis & aëreâ, consistit, adeoque dissipabili; unde sirupi ex plantis cephalicis inertes sunt, non minus ac extracta; aquæ verò destillatæ optimæ. Sic etiam resinosa excluduntur. Resinæ sunt duplices: aromaticæ, volatiles, odoratæ, sale volatili magis fætæ, ut aromata omnia, cinnamomum, angelica, ostrutium &c. Et fixæ, ut in purgantibus, quibus & medias facile est addere. Utrâvis gaudencia, minus commodè sirupifantur. Illa ob volatilitatem igni cedentem, hæc non ob fixitatem, sed decoctionis ineptitudinem. Unde ratione saporis optimi sirupi sunt acetosi, ut ribium, berberum, acetositatis citri, acetosæ, acetosellæ. Commodi etiam amari, ut sirupus scordii, cardui benedicti, senæ, rhabarbari; è dulcibus, sirupus de glycyrrhizâ; colorati & tincti, ut papaveris rhæados, aquileg. violar. buglossi. borragin.; pulposorum, ut cynosbati, fragor. cerasor; purgantes, jam laudati. Reliqui ex hisce æstimandi, unde sirupus meliss. liliorum convallium minus boni. In quibus verò utrumque visitur, particulæ volatiles & fixæ, ratione harum sirupis inserviunt, exemplo cinamomi. Notabile tamen est, mucilaginosæ minus commodè sirupos ingredi, quia consistentiam eorundem deturpant, unde in sirupum de althæâ Fernelii difficultates notantur à Zwölffero. Neq; aliud huic rei remedium est, quàm ut mucilaginosæ illa, quorsum & semen cydoniorum, gummi arabicum, tragacantha &c. imprimis spectant, vel sub finem solum injiciantur, sicque mucorem non plenariè dimittant, vel, quod usitatus, in panno ligata incoquantur, quò sic refractè salum viscedo egressa non decocti consistentiam

tiam spissiore, colationi & usui minus aptam, reddat. Terrea ipsa quoque hunc censum subeunt. Hinc

5. *Sirupi menstruo aqueo, solvente saccharum & extrahente vires, parantur.* Illa extracta hoc loco intelliguntur, & apta sunt sirupi formâ diffusâ extare, quæ menstruo aqueo elicere integrum est; excluduntur, vi contrariorum, quæ spirituoso egent. Exemplo sint purgantia. Quæcunque decoqui possunt, salvis viribus, & in decoctis operantur feliciter, illa largiuntur sirupos purgantes, ut sena, rhabarbarum, helleborus, quorum sirupi simplices & compositi sunt optimi; quæ minus, exulent, ut scammonium, gialappa, mechoacanna. Tale menstruum esse & statui potest duplex, commune, adscititium, aqua simplex, & proprium, domesticum, intrinsecum, succus florum & fructuum, uti sirupus ex succo rosar. de pomis, berberibus, rib. acetos. citri. Cumque aqueis acida sint affinia, & ubi desinunt aquea, incipiant acida; hinc & acidi liquores, ipsumque acetum optimè sirupifantur, ut in oxymelite & oxysaccharo simplici & composito. Cumque saccharum promptè solvatur, & addatur potius aliis quæ recipit, quàm hæc illi, potior semper, quoad vires ratio hujus extractionis habenda est. Hinc cognitis hisce vel suppositis de omnibus quasi plantis statim judicari potest, utrum ad sirupificationem sint aptæ, nec ne. Vinum verò ex eadem ratione non commodè loco aquæ ad sirupos conficiendos recipitur, quia partem volatilem spirituosam igne dimittit, relictâ acidâ, tartareâ. Fiunt ergò sirupi vel ex succis, vel decoctis, cum saccharo vel melle incorporatis: licet etiam quibusdam cum sapâ eosdem, in primis pectorales, parare lubido sit.

6. *Sirupis obstruuntur decocta.* Idque tum ratione sacchari, tum ratione extractiformiter jungendorum. Saccharum cum aquâ solutum, decoctione ad justam consistentiam sirupi formam acquirit. Plantæ decoctione in liquorem & saccharum vires deponunt. Conveniunt decocta cum sirupis à priori, differunt à posteriori. Decocta in sirupis parandis secundaria intentione adhibentur. Differunt verò speciatim

coctionis

coctionis morâ, sive consistentiâ, quam decocta aqueam, sirupi melliformem, mollem requirunt. Differunt additamentis; in decoctis saccharum, vel edulcatio cum saccharo, cum sirupo, stat post principia. In sirupo primum est ingrediens. Differunt saporis gratiâ, quam saccharum facit. Differunt duratione; decocta ob aquositatem paucos dies, sirupi menses, imò annos durant. Ipsa verò coctio in sirupis non uniusmodi observatur. Alii enim sunt sirupi liquidiores, seu aquosiores adhuc, differentes magis, quos sirupos longos vocant, q. d. diffusos, adeoque minus durabiles. Alii spissiores, qui ætatem ferunt, minusque diffuunt, cujus indicium in orbe vel ungue fieri potest. Nimirum quò magis durabiles expetuntur sirupi, eò ad spissiore consistentiam sunt coquendi. Quod nisi fiat, facile mucescunt, corrumpuntur, acescunt. Sin spissiores debito evadant coctione, saccharum granulatur magis, quod præcavetur addito mellis parum, vel ipsâ coctione legitimâ saltim. Sequuntur & in aliis sirupi regulas decoctorum, ratione ponderis plantarum & liquoris, ut ad m℥. sive ℥j. circiter mensura aquæ sumatur, ratione item ordinis, quæ primo, quæ ultimo loco sint recipienda. Sic & clarificatio & despumatio huc facit, communes cum coctione operationes, quæ fiunt cum albumine ovi, modò non spuma omnis penitus absumatur, sed & hîc modus in rebus servetur.

7. *Proportio sacchari, succi & coctionis, ex naturâ plantarum & asservationis desideratâ morâ estimanda.* Succii alii magis corruptibiles sunt, ut aquei, ἀποιοί, insipidi, v. g. buglossæ, borag, portulacæ. Quò magis verò tales, eò majorem quantitatem sacchari vel mellis requirunt, & inspissationem majorem. Et licet hæc ut plurimum non determinetur, ubi vis tamen requiritur sufficiens, quæ & asservationi respondeat, quæ fieri non potest, nisi evaporentur partes aqueæ ad debitam consistentiam, & viribus; quin & plantas tractandi modo. Quicunque verò succi coctionem minus sustinent, possunt aliâ ratione sirupisari quoque, insigni strategemate, nempe clarificando & sirupisando saccharo seorsim, & hinc ad justam consistentiam

stentiam per se cocto succos remiscendo, ut illâ coalitione & mixtione eadem proportio emergat. Id partim de iis valet, quæ minus coqui gaudent, partim etiam de aliis. Sic si essentia papaveris rhæados seorsim per decoctionem, more *Angeli Sala*, paratæ addatur saccharum ad sirupi formam coctum, extemplò evadit succedaneum, imò par medicamentum ipsi sirupo papaveris rhæados. Adeoque sirupi quoque fieri possunt simplici miscelâ essentiarum harum, seu extractorum mollium, cum saccharo, ut formam non amittant tamen. Sic etiam quæcunque ex siccis parantur, vel minus corruptibilibus, minorem, etiam quantitatem sacchari expetunt. Sic amara, utpote sapore suo minus accepta, majori pondere hujus condimenti indigent. Referri huc potest etiam proportio despumationis & clarificationis. Purificatio quidem in his instituenda, ita tamen, ut semper potior habeatur ratio virtutum.

8. *Sirupi modò primario sine parantur & præscribuntur, modò secundo; eoque vel purgandi, vel alterandi.* Primarius usus siruporum est variatio remediorum, ut & per se existant, tam pro usu certo, definito, quam indefinito, & aliis ancillantur. Variatio verò in genere si non usum majorem, gratiam tamen respicit & durationem. Obblandiuntur gulæ magis condimento hocce comitata, & amaricantia inveniunt jucunditatem, & acida temperantur, ut pectori alioqui inimica sic reddantur appropriata pituitæ ibidem residenti. Longius etiam sic ætatem ferunt, inprimis, si ad spissiore paulò consistentiam fuerint cocti, & sic ad extemporaneos usus alios dispensari pro lubitu queunt. Hic primarius finis cum per sirupos in officinis jamdum abundè extantes impetrari satis possit, rarissimè hodie præscribuntur sirupi novi compositi, ita puta ut præparentur de novo, cum sola miscela jam præparatorum sufficiat omnibus modis. Quod si tamen id quoque expetatur à quoquam, ad normam decoctorum & radices, folia, flores, semina, fructus &c. & decoctione l.a. factâ additâ sufficienti quantitate sacchari, exinde paratur sirupus. Idem etiam ad normam looh seu linctuum aptari potest. Neque enim looh aliud sunt, quam sirupi

(1) com-

(1) compositi magis, (2) ad pectus & thoracem destinati. Primarius hic finis ex indicatione primariâ regulatur, sive alterandum sit, sive purgandum. Alterandi sine sirupî præcipuè in affectibus faucium & bronchiorum pulmonis inserviunt, exemplo sirupî violarum, hyssopi, papaveris rhæados, oxymellis squillitici. Dulcibus enim absterfivis & mitigantibus hæ partes delectantur. Imò etiam mel rosatum in vulneribus oculorum, erosione gingivarum & faucium unicè prodest, uti & sirupus de aquilegiâ in gingipedio eximius est. Pro reliquis verò partibus non nisi secundo ferè usu inserviunt, quod dum non cogitârunt Galenici quidam satis, sæpè morbos frustra oppugnârunt his præsiidiis, quæ tamen idcirco usu suo non carent insignissimo. Sic & purgandi finem utrumque adimplent, primarium & secundarium. Solis sirupis aliquando expeditur obstructions alvi, si cætera consentiant, ut sirupo de cichorio cum rhabarbaro in infantibus & tenerioribus toto die utimur, item sirupo rosarum solutivo. Lubricant enim, & fermentationem humorum egregiè promovent, unaque purgantium vim occulunt; unde & emetica hæc formâ perusitata sunt, ut oxymel emeticum, oxyfaccharum emeticum Ang. Salæ, Ludovic. &c. Tacemus purgantia etiam recipi in sirupos alterantes sine secundo, ut incisionem & attenuationem humorum viscidorum adjuvent magis.

9. *Sirupi plurium medicamentorum & condimenta & complementa præbent.* Condimenta sunt propriè dicta in conditis, quippe quæ beneficio sirupisationis confiunt, unde etiam brodium illud ipsum, in nucibus juglandibus, cydoniis, aliisque visendum, nil aliud est quàm ipsissimus sirupus, unde quoque sirupus conservativus zinziberis audit. Ad easdem quippe leges brodii illius fit apparatus, ac de sirupis dictum est. Condimenta quoque sunt saporis, ut sic gratiam concilient, non aliter ac condimenta alia cibis. In specie id valet de purgantibus, unde pulveres purgantes cum sirupis extemplò variis modis variari & misceri possunt. Condimentum & complementum simul præbent aliis liquidis, potionibus, decoctis, jule-

pis. Complementum mollibus electuariis, bolis, linctibus, & quoad consistentiam & gratiam unâ. Interdum excipientis quoque vice funguntur, adeoque juxta leges compositionis medicamentorum majori dosi recipiuntur. Interdum condimenti & corrigentis, adeoque & hujus suo modo regulas patiuntur. Regula est, corrigentium minorem esse debere dosin. Sirupi itaque eo casu & in genere quoque parciori manu, non ὅλω θυλάκῳ seu integro medio dispensandi. Non enim tam gratia, quàm virtus spectanda est; imò dulcia majori illâ dosi nauseabanda sæpe & ingrata magis sunt. Gravatur inde ventriculus, & illa eveniunt, quæ aliàs diversis modis à dulcibus proficisci notum est; maximè verò ubi ὀξύσμος humorum & fermentatio peregrina visitur, ut in febribus continuis & intermittentibus, diarrhœâ, dysenterîâ &c. Medio tutissimus ibit medicus, si nec excedat, nec deficiat, probè affectus & subjecta distinguens.

10. *Siruporum decoctio & asservatio ita moderanda, ne vitium contrahant ullo modo.* Facit huc (1) despumatio, tollendo supernatantem spumam cochleari pertuso seu foraminulento. Non verò omnis spuma abjicienda, sed inutilis saltem, reliqua utilis excipi seorsim, & in sirupum recoqui potest pro suis usibus servandum. (2) Agitatio in mixtis & compositis, ut æqualiter dispensetur virtus, nec, si rudicula sursum non moveantur, nidorem contrahant. Vid. *Dispens. Colon. kc. p. 96.* (3) Consistentia, sapor & color; ne fiat liquidior, nec ingrator. Sirupi sapore & colore quoque, si potest fieri, præcipuè se commendant, unde hîsce studendum quoque. Hinc cum viror in medicamentis ferè ingratus sit præ aliis coloribus, sirupus spinæ cervinæ, sive domesticus vulgò dictus, q. d. Ἀπόρρυστος, familiaris, vel ideò sensim exolevit hodiè, quod colore illo sive succo viridi (qui aliàs quoque in pigmenta cedit,) constet. (4) Vas pro decoctione & asservatione. Melius parantur in vase terreo aut ollâ vitreatâ, quàm in vase æneo, ex quo faciliè venereus character imprimi & derivari in sirupum potest. Præcipuè verò si in vasis stanneis quoque, ut
fit

fit alicubi, asserventur. Inde vitriolicæ metallicæ particulae, maximè ab acidis, extrahuntur, corpori nocivæ, ventriculo nauseosæ, & ad vomitum citandum factâ dispositione. Sic etiam sirupus, qui cum saccharo fit, quod jam monuimus, majori coctione eget, quàm cum melle, hoc enim balsamicum jam per se & corruptioni minus est obnoxium. Tacemus colationem, quæ in mellibus compositis locum habet, unde mel rosatum colatum præscribitur; item quosdam ex recentibus, alios ex siccis, ut sirupus de rosis siccis, parari, unde vires diversæ.

Sirupi ergò sunt extracta molliora saccharata, è plantis fixioribus menstruo aqueo parata, & cum saccharo coctione inspissata, pro usu purgandi, alterandi, & complemento reliquorum.

LIBRI II. SECTIO IV. CAPUT VI.

De Succis.

Vidimus Succos investitos in sirupis, videbimus etiam sibi relictos & majori ambitu. Quod sanguis est in animalibus, id succi in vegetabilibus. Prima hinc rudimenta pharmacie posuisse videntur succi, facile parandi, unde intellectus ulterius de viribus concludere potuit, facile. Hinc not.

1. *Succi sunt liquores aquei, vel sibi relictæ, vel concreti.*

Liquores sunt, vel ipsius succi nomine audito conformi, non unius tamen generis. Liquores, ratione consistentiæ, in plantis sunt vel aquei, adeò ut nonnulli ipsissimam aquam æmulentur, exemplo aquæ sive succi vitis, & betulæ; quales etiam sunt plantarum reliquarum plerarumque. Vel balsamici, ut succus hyperici, oculorum populi; vel medii lactescentes, ut esulæ, scorzonæ; ac quasi tales, uti succus chelidonii majoris; in his enim partes aquæ cum sulphureis commixtæ & temperatæ sunt. Aquei verò dicuntur καὶ ἐξ ὁχλῆν, non tam quod

aquei sint absolute & simpliciter, sed à consistentiâ prædominante, quia succi sunt liquores contradistincti oleosis. Olea enim expressa quid aliud sunt, quàm succi pingues oleosi, inflammabiles plantarum? Valet id de sibi relictis & concretis: quicunque nempe succi etiam ficci & concreti inflammabiles sunt, quâ tales, ad sulphureos resinasque pertinent magis, licet quidam sint mixti, exemplo opii. Ratione saporis mirum quantum etiam variant; alii quippe insipidi, exemplo aqueorum; alii acidi, ut succus citri; alii dulces &c. congeneres quilibet origini suæ. Liquores sunt sibi relictis, ipsâ illâ fluidâ formâ retentâ, sive illi simplices spectentur, minus heterogenei, sive saturatiore contentis, prout variat præparatio, unde vel limpidi sunt, vel densiores, & ad fundum facile dimittentis contenta. Menstruum enim cum nullum aliud adsit, quàm proprius domesticus succus, sub vehiculo illo aquæ salinæ sulphureæ & terreæ partes, laxius vel intimius solutæ, continentur. Concreti verò succi, seu evaporatione particularum aquearum densati, quamvis solidi, nomen suum retinent, unde, succus viridis, opopanax, opium ipsum, succus acatiæ, hypocyttidis & alii reverà solidi sunt, & densati, concreti, succi tamen audiunt. Imò cum frequentiori usu celebrentur, hoc loco non tam de iis propositum est agere, quod inter simplicia quasi numerentur, & facta jam magis vendantur, quàm qui Pharmacopœi manu præparantur. Ipsaque illa concretio modò à naturâ ipsâ, modò ab arte fit.

2. *Succi è partibus vegetabilium mage succulentis præcipue parantur.* Subjectum succorum sive materiam ex quâ constituunt principaliter plantæ, generali notione, ut & arbores sic & frutices complectamur. Facile tamen patet, non æquè ex totâ plantâ succum elici, cum differant partibus integrantibus, cum differant essentiali humido, aliæquè partes aridæ, aliæ humidæ magis observentur, succo vitali vegetabili non æqualiter dispensato. Sunt quædâ ex uccæ seu ficciores, quæ hinc nullo modo hunc censum subeunt, saltem respectivè, ut gnaphalium, conyza, quæ hinc Germanicè etiam *Dürrwurk* audit, & alia. Vel tacentibus

bus verò nobis jam intelligitur, plantas indigitari non aridas, sed recentes. Quæcunque verò aridiores sunt per naturam, illæ ad succum fundendum minus aptæ vel usitatæ, tum quoad partes, tum quoad totum. Est tamen & hîc distinguendum inter succulentiam patentem & latentem. Sunt enim quædam primo intuitu minus succulentæ, quæ tamen in recessu abundantem succum occulunt. Exemplo sit capillus veneris, de quo laudabimus experimentum *Scaligeri*, l. 1. de plantis, p. m. 189. *Noftis, inquit*, eam trichomanis speciem, quàm vocant capillum veneris, ut ea sit arida, si tangatur; ut prorsus exucta videatur: & nomen ipsum adianthi favet opinioni. Ex ejus herbæ lîb iv. parum abest, quin tantundem prematur succi. Hînc verò modò ex radice elicitur succus, ut ex cepis, & imprimis ex radice iridis nostratis, pro hydragogo; modò frequenter etiam ex foliis, ut acetosâ, hyoscyamo, tabaco &c. modò ex floribus, ut rosis, violis, buglossæ; modò ex corticibus, uti succus ex corticibus citri viridibus, mediùs ille & suavissimus, acidaromaticus; modò ex fructibus, ut uvis, cydoniis, pomis. Quin & partes alioquin aridæ certo & statuto tempore fundunt succum magis.

3. *Succi vel incisione, vel contusione, & expressione parantur.* Tacemus succos sponte suâ enatos, & concretos, & liquidos. Utrosque, concretos tamen magis, uno verbo Græci dicunt δάκρυον, *lacrymam*. Solent enim stillare quædam vegetabilia, motu proprio succum, etiam non vulnerata, ubi memoranda quoque venit salix, quæ certo tempore talem velut salivam expumat, salivæ humanæ perquam similem, simul destillante, guttatim liquore copioso. Tale quid in gummi cerasorum, prunorum aliisque observatur quoque, quæ primò sunt liquida, hinc densantur è poris exudantia, testimonio evidenti, arbores illas magis roscidum & resinosum fovere succum, unde gummata magis stillant, ut aliæ fungos magis, aliæ viscum quoque, aliæ utrumque: quæ singula si non principium internum solum habent, uti videtur ab arbore arcessendum, tamen comitatum obtinent. Ut verò animalia utcumque vulnerata sanguinem

Kkk 3 stillant,

stillant, sic vegetabilia succum & sanguinem suum, illâ solâ differentiâ, quod magis limitatos habeant terminos, poris sensim ab intra occlusis. Qui incisione parantur & obtinentur succi, ὅπῃ nomine veniunt, quamvis ejus nominis autores vix novisse videntur succum betulæ & vitis planè aqueum, vel complexi potius aqueos simul, unde quod plorare quasi videntur, lacrymæ nomen ortum. Hoc loco notare lubet, succum plantarum maximam partē verno tempore ὄρυσσιν pati, turgere, & item luxuriari, ut eo solum tempore, non alio per totum ferè annum crescant, quod in arboribus ad oculum patet, exceptis, quæ ob archeum particularem diversum tempus hoc variant, & vel sub ipsâ nive florent, exemplo aconiti hyemalis, hellebori nigri. De succo betulæ præ aliis legi mereatur *Helmontius l. de lithiasi c. 8. t. 24. 25. p. 708.* Ordinariè verò magis contusione & expressione confiunt. Ad contusionem spectat quoque tritus, uti poma cydonia contrita largiter fundunt succum, quem alias non exhibitura forent, comminutis sic intimius particulis, ut liquor vinosus hinc exprimi possit. Expressio verò fit vel manu cum linteamine, ut sic caput mortuum sive feces terreæ separentur, vel cum prelo, vel, quod majus instrumentum majori copię debetur, torculari, unde & Germ. *Presse* à premendo audit. Si enim æstimemus hinc succos ab origine primâ, nil aliud sunt, quàm menstruum universale, aqua, ventre, ut ita loquar, plantæ cujusvis immutata, unde ex aquâ v. g. in vite fit vinum, solâ immutatione, illâ, cui præter archeum, exterius calor solaris rarefaciens & coquens plurimum favet & adjumento est.

4. *Succi vel pro usu extemporaneo vel duraturo eliciuntur.* Extemporaneum voco, qui ad usum præsentem confit & impeditur statim, quâcunque demum miscelâ vel adhibitione speciali. Duraturum, qui ætatem fert. Cum enim succi naturâ suâ sint corruptibiles, neque se tutari à corruptione, à putrilagine queant, ob heterogeneitatem particularum, multò minus alia; nihilominus tamen materiam utilis remedii constituent, etiam tempore, ubi virides plantæ & consequenter succus haberi non
pos-

possint, cogitatum meritò fuit, quomodo servare in futuros quoque usus ipsosliceret. Hinc quoque essentia croci cum aqua vitis præparata, quam ad melancholiam deprædicant, brevi corrumpitur, nisi inspissetur. Nota verò principium corruptionis esse geminum: (1) aquam, (2) ipsi immerfas atomos alias, licet primo intuitu minus obvias, sive heterogeneitatem particularum. Cui tertium addi potest externum, aër liber dissipativus spirituum; unde sulphur balsamationis principium invertitur, laxatur & sic corrumpitur, putrilaginemque subit, neque sal tutari ipsum potest, sub istâ miscelâ prædominantis aquæ. Esse verò hæc duo in causâ, patet experimentis variis, v.g. quod aqua pluvia, mense Martio collecta, aliaque simplicior non facile corrumpitur; quod liquores tales succulentiturbentur, vel fermentescant, neque pristinum suum statum in odore, sapore, consistentiâ servant. Ut itaque ad manus sit succus hic ille, cogitatum est de remediis aptis.

5. *Succi vel superfusos oleo, vel inspissatione, vel condimentis aliis in futuros usus adservantur.* Non solum utile est, succos vinosos cum primis adservare integros ultra tempus ordinariæ durationis, ut sic mustum v. g. vel tempore hyberno & æstivo haberi possit, pro gulæ illecebris rarioribus; quæ enim rara, cara sunt; sed quoque in usus medicos plures. Præstat id oleum olivarum recens, si liquori in vase vitreo alioque angustiorificii superfundatur, ad digitum v. g. crassitiem, sive sufficienti quantitate, & pro re natâ renovetur. Solet enim ipsum potius corrumpi suo modo, spissescere, & aliam texturam acquirere. Imò non absurdum fuerit oleum destillatum substituere, v. gr. terebinthinæ. Ratio agendi est, quia abarcetur sic aër, unde secum habitant, nec concentrata divelli possunt principia, & tenaculum sulphuris balsamici. Aër quippe corruptor est, & partium volatiliū destructor. Oleum occludit omnes poros, omnem aditum, quod non æquè fieri potest aliâ occlusionē, licet & illa in statu suo aliquandiu servet, exemplo musti, non fermentati, verhaltene Wein. Pertinet huc & frigus condensans, & sulphur tutans ac concentrans. Utroque modo cavetur, ne calor
nativus,

nativus, (sulphur balsamicū,) exhalet vel destruat, ac externus corrumpens irrepit. Inspissatione verò id fit, quatenus particulae aquae, corruptionis magnes quidam, abstrahuntur & propelluntur, beneficio caloris, unde reliquae sub sulphuris tutamine factae tectae servantur contra omnem corruptionem. Sed aliam sic acquirunt ut texturam, sic etiam ex parte usum. Idem quoque tentatum est condimentis aliis, v.g. melle & saccharo, sale pharmacopœorum universali, de quo mox sub rob, item cum sale, speciatim in succo uvarum immaturarum, sive omphacio, cui parum salis inspergi pro adservatione solet. Curiosus est modus Helmontianus, duplici loco insinuatus, *l. natura contrarior. nescia p. m. 141. §. 45.* Discant, *inquit*, herbarum succos, itemque jura carniū, absque sale, aceto, melle, saccharo & igne condire, atque à putredine per annos vindicare &c. Id verò *Pharmacopol. ac disp. modern. §. 21 p. m. 370.* patefacit. Succus, *inquiens*, rerum, prælo expressus, solo odore cujusdam ignis sulphurei, manet deinceps absque saccharo vel alio additamento incorruptus: cuius favore acquirit balsamicum aliquid, haustusque æthereos sibi incorporatos transfert ad magnam entelechiam. Fumum sulphuris intelligit, qui & cadum vini à corruptione præservat. *l. asthm. & tuss. §. 77. p. 301.*

6. *Succi interius hausti vires suas dotales corpori inferunt, cruditate verò facile nocent.* Simplicissima est præparatio succorum ad usum corporis, quando quidem particulae activae proprio vehiculo sic assumuntur. Non attingemus latius illud assertum notum, succos mediante fermentatione vinum, acetum & plura largiri, quod hoc ad fermentationem magis spectet. Fermentationem verò subire possunt magis succi vinosi, dulces, ubi sulphuris & acidi nexus est, hâc arte excutiendus & liberandus. Sufficiat de succis sibi relictis impræsentiarum agere. Plura talia experimenta prostant, ut succum rutæ, senecionis, sedi majoris in epilepsiâ adhibent. Sic succus plantaginis in febribus intermittentibus proficius est. Succum raphani in tussi & respiratione læsâ hauriunt, quo etiam medici olim usi fuere ad ciendum vomitum. Frequentissimè omnium in usum cedunt

duht hodiernum succi plantarum antiscorbuticarum, nasturtii, cochleariæ, becabungæ, fumaricæ, absinth. tum per se adhibiti recens expressi per aliquot plures dies, tum cum sero caprino; adeò, ut non pauci hunc modum pro polychresto & tantum non universali & annuo commendent, ad instar acidularum quasi. Et negandum sanè non est, in scorbuto calido & frigido, pro re natâ, hæcce diluentia & humectantia simul actionem suam egregiè exercere; id ipsum tamen cum grano salis capiendum, neque eo abutendum est. Succum omnes ob particulas aqueas & heterogeneas crudiores sunt & flatulenti, si præsertim largiori hauriantur quantitate. Maxima ergò ratio habenda in horum usu ventriculi, ne illum gravemus onere crudiorum, laxemus humore nimio minus evaporabili, atque sic fermentum, calorem & tonum pessundemus; præcipuè cum jam dum flatibus gaudeant & cruditatibus satis hypochondriaci & scorbutici isti; multum verò in robore ventriculi situm sit ad superandum vel tolerandum saltim morbum. Ut itaq; non improbamus usum, concinum & debitum sic institutum; ita abusum culpamus & damnamus, præsertim cum experientia testata fuerit non semel, inde malum auctum, inde appetitum dejectum, (quo quid gravius accidere potest misellis?) & naturam in oppugnando morbo potius læsam, quàm adjutam. Unde satius sæpè fuerit, embammatis ex istis succis, cochleariæ, raphani rusticani, nasturtii, bonâ cum pace ventriculi, archei, & sanitatis hinc uti, aliisque diluentibus, quàm crudis & puris putis succis. Habent sanè succi aliquod privilegium etiam præ aliis formis & præparationibus, unde succus iridis nostratis in hydrope laudatissimus est, ad cochlear j. vel ij. haustus, quod à decocto, infuso, aquâ non expectaveris, sed probè omnia consideranda, ne excedamus, vel lædamus naturam, cujus ministri sumus.

7. *Succi & externis usibus non paucis corpori, & præparationibus aliis medicis inserviunt.* More aliorum medicamentorum usu gaudent primario & secundario, tum solitario, tum comitato & ministrante. Elucebit topicus hic usus exemplis quibusdâ concinnis. Sic succus majoranæ, betæ, puleg. errhinum, sunt egregium. Suc-

cus anagallidis præbet errhinum & collyrium; Succus urtica hæ-
 morrhagiam narium sistit exterius & interius, quo cum imbibit-
 eum sterqus asininum quibusdam experimentum satis probatum
 est ad hæmorrhagias tantum non quasvis. Succus fumariæ est
 ὀξύδερμικόν eximium, instillatus in oculos, quem in finem etiam
 succus expressione profiliens ex corticibus citri recentibus non
 rarò in oculos projicitur. Succus ceparum barbam auget, au-
 ditui & ambustis medetur. Succus esulæ & chelidonii majoris
 verrucas delet; oxylapathi lichenes & scabiem. Succus inser-
 viunt epithematibus, ut verbenæ, sedi majoris, ad frontem & do-
 lorem capitis: unguentis & linimentis, exemplo unguenti de
 apio, de linariâ, de acetosâ, cujus succus expressus cum butyro
 trixus est rubefaciens & dissipans. Faciunt ad unguenta & em-
 plastra, exemplo succi hyoscyami, solani, nicotianæ, cicutæ; ad
 destillationes aquarum, exemplo aquæ becabungæ, betulæ, aquæ
 cinamomi cydoniatæ, aquæ cordialis H. S. frigida, quo de vid.
Deodat. & aliarum. Ad tincturas, v. g. martiales extrahendas, ex-
 emplo succi pomorum, acetosæ, cydoniorum, qui & ad extractum
 opii, ad fermentum $\frac{1}{2}$ ii. & c. usum habet. Ad sirupos, exemplo
 violarum, rosarum, scabiosæ, portulacæ & c. Ad rob, mivas, sapas,
 gelatinas.

8. *Liquores animalium spontanei succos æmulantur, expres-*
si minus usitati. Tales liquores sunt sanguis, fel, urina. Sangui-
 nem humanum haurire non minus crudele videtur, quàm pro-
 fundere, quocunque demum usu fiat, sive epilepsiæ profligandæ,
 seu adstringendi sanguinem fluentem, seu alio. Nullum ferè medi-
 camentum crudelius & ignorantiz rerum majus indicium lau-
 dari potest. Ut absurdissimum hinc sit *Ficini* commentum, ad
 vitam longam commendantis sanguinem humanum, crasso admo-
 dum errore. Sanguinis verò animalium exiccati & in clibano
 tostii alia paulò est ratio, ut sanguinis hirci in casu ab alto, pleuri-
 tide & calculo; asini in melancholiâ, leporis in dysenteriâ, & sic
 porrò; isto enim pacto sanguis alium assumit characterem, & in
 aliud ens degeneravit, sive sanguis esse desiit, licet, ut verum fate-
 amur, illis etiam carere possimus in medicinâ. Sic sanguis colum-
 barum

barum externè recens sub alis emissus in fugillatione commendatur, qui usus externus magis concedi potest; unde & sanguis maternus, lochiorum, ad naves maternos laudatur, ut alios usus non laudemus, quas ob virtutem nitrosam exercet, refrigerantem & absterisivam. Mirandū est, veteres sanguinē menstruū pro venerato habuisse, reliquum humanum pro salutari, cum tamē substantiā & essentiā non differant quicquam. Sanguis taurinus haustus, quo nonnulli enecti scribuntur, pro veneno itidem habitus, cum tamē indemnis non minus ac homo sit taurus. Fellium item rarior usus est, quamvis ad epilepsiam commendent guttulas aliquot fellis horum illorum animalium. Fel absterfivo usu pro oculis detergendis, anthelmintico item, & stimulante commendabile est, tum internè, ut ad partum facilitandum fel anguillæ, tum hirci externè ad impotentiam. Referri huc potest succus è stercoreis globulis equinis expressus, quem in colicā, pleuritide, & aliis affectibus dilaudant, de quo experimentum vide in *Manlii Miscellan.* Imò in aulis nonnullis multum æstimatur etiamnum pro æstu febrili & aliis usibus.

LIBRI II. SECTIO IV. CAPUT VII.

De Rob.

Visenda verò sunt etiam aliā facie succi, inspissati scilicet & variis formis tum pro gulā, tum usu medico formati. Sed quis omnes illecebras illas enumerare possit? Satis sit, minus officinis usitatos vel verbo tangere. Hinc not. de Rob:

1. *Rob sunt succi fructuum pulposi spissi, seu pultiformes.* Rob ad instar aliarum vocum plurium ex Arabicā scholā in medicinam illatum est.

Cum verò non solum ex Lexicis scriptorum, sæpè ignarorum artis, sed ex genio linguæ & rei substratæ consideratione de nominibus talibus judicandum sit, Rob vocant Arabes latius succos fructuum densatos, seu inspissatos, quod Latini strictius paulò de succo uvarum sic præparato efferunt, sapam dicendo, seu defrutum & calce-

num, mustum ad tertias coctum. Mirandum non est, ab Arabibus medicos retinuisse nomina, tanquam inventoribus seu excultoribus, cum plura talia etiam in aliis linguis supersint, v. g. magazin, i. e. armamentarium &c. Germani commodè id vocant *Muesz* à consistentiâ. Utut verò succi etiam alii inspissentur coctione pro usu officinarum, per dicta; illi tamen rob non audiunt, sed vel succi nomen retinent, inprimis qui densantur, ad solidam usque formam, uti v. g. succus glycyrrhizæ apud nos in pastillos cogitur, vel glutinis instar purior paratur, succus item acaciæ, succus viridis &c. solidâ formâ veniunt. Reliqui etiam succi inspissati herbarum, ut absinthii, fumar. agrimon. scordii, verben &c. extractiformia quasi idem, nomen retinent, ad electuaria & pilulas impendendi. Quæ verò magis succulenta sunt, ut fructus arborum & plantarum, quæ pulpam habent in recessu, illa propriè præbent rob, succos spissos, pulposos. Sic elaterium rob æmulatur & dici commodè potest, ex cucumeris asinini fructu & succo paratum. Sic rob cynosbati & alkekengi nephritica sunt. Fructus enim huc faciunt vel succulentiper se, exemplo laudatorum, vel in recessu tales, ut baccæ juniperi.

2. *Rob coctione, expressione & inspissatione fiunt, cum vel sine additamentis.* Notissima vulgò hæc sunt, illam verò rationem *εγχειρήσεως* habent (1) quod menstrua aquea sulphuri resolubili, pulposo, mucilagineo debeantur, quatenus partes etiam balsamicæ, mediantibus terreis & coctione, igni auscultant, exemplo baccarum juniperi; (2) quod pulposa fixiora sint, & virtutē coquendo non solum non amittant, sed & concentratam acquirant. Hinc coctio colligit & unit aquæ partes substantificas rescindas; coctio densat, partes aqueas abigendo, factâ interim probè agitatione, ne empyreuma contrahat, vel inæqualiter spissetur. Expressio separat acinos, partesque grossiores alias non minus ac succulentas ipsas. Quæ ergò succum non habent secum, sufficienti quantitate affusione aquæ pulpam dimittunt. Adduntur verò vel aromata, vel purgantia quoque, ut in diacydon. laxativo. Vinum verò cum coctione vires amittat, rectè eruitur, ejusque in locum mustum recipitur.

3. *Rob*

3. *Rob & affinia, miva ac gelatina, sacchari vel mellis additione gratiam, usum & consistentiam diversam sortiuntur.* Sacchari additione rob modò ad sirupos accedunt, exemplo rob nucum ex succo corticum nucum immaturarum, diamoron &c. modò gelatinas & panes præstant. Miva prædicatur ferè solum de cydoniis, simplex & composita. Miva itidem succum notat ad mellis crassiusculi consistentiam coctum. Cumque gelatinosum tale quid quædam pulpæ præ se ferant, & magis γλιχρόν, ut ribesia, mora, ex succis hisce puris & claris, cum saccharo coctis & inspissatis confurgit miva, vel gelatina, quas in scatalas ligneas, vel thecas etiam stanneas adhuc calidas effundunt, ut frigore congelascant æqualiter. Tacemus latere in quibusdam aliis quoque talem gelatinam, qualem in destillatione spiritus sambuci citrati ex cucurbitâ vitreâ observavimus elegantissimam. Hinc miva utrumque notat, succum, ut diximus, densatum, sirupiformem, & in primis gelatinam. Ex quo obiter etiam inferre licet, quid de præparato cum succo cydoniorum opio, aliisque fit sentiendum. Reverà fermentatione illâ suâ insigniter recludit centra opii & extrahit, unde fermentum opii, ὀπιοῦ, dicimus; attamen succus ipse in se spissior est, & gelatinascit facilè. Unde plurimum debetur ipsi huic gelatinæ, ita ut essentia anodyna laudatissima sit, hoc modo parata, extracta hinc cum spiritu vini; ast extractum opii sive laudanum retinet illam γλιχρότητα, ut respectu cum aquâ simplici parati, solâ coctione, nec in pilulas tam facilè formari, minus verò cum pulveribus misceri, ut consultum est in praxi, possit. Uti verò factâ colaturâ ex succo cydoniorum & saccharo fit miva, & gelatina cydoniorum; sic quando citrà colaturam partis tenuioris, tam clarum sive tenue illud, quàm crassum substantificum cernitur simul, & cum saccharo percoquitur, ad justam spissitudinem, & hinc exiccatur, preloque subjicitur, fit cydoniatum sive panis cydoniatus, Quittenbrodt gratiam etiam ab additis caryophyllis acquirens, alimentum medicamentosum egregium.

4. *Rob & succi inspissati, medici vires temperatas obtinent,*

proprias & adscititias, essentiis diffusis, bolis, electuariis & pilulis inservientes. Tacemus alimentosas vires seu nutritibiles, quas obtinent plurimas. Sulphur enim alibile temperatum plurimū habet γλιγγεῖ, plurimum nutrit. Pro medico usu parata rob & succi inspissati alii vires temperatas vel ideò obtinent, quod partibus volatilibus percoctionem abigi solitis careant, quod viscedini sulphuris inviscatæ sint salinæ, uti videmus alias in opio v. g. destillato salis volatilis plurimum emergere, ut gelatinam cornu cervi non laudemus. Hinc commodè adhibentur & per se & cum aliis, pro variis usibus specificis. Rob sambuci sudoriferum est euporiston, serum fluxile & halituosum reddens, & speciatim in erysipellate summi usus. Rob ebuli in hydropse expetitur, cum bezoardico ὄλι. Rob cornorum & myrtillorum roborat & adstringit; rob diamoron, dianucum anginosi faucibus medentur; ribium & berberum refrigerant, modò alvi fluor non obstat, quod etiam de aliis valet. Rob enim ob lubricitandī vim præsentē fermentatione humorum minus profunt. Hinc etiam purgantes pulveres cum rob sambuci aliisque commodè sumuntur, felici sic consequente effectu. Rob cynosbati nephriticum est, & temperans ardorem renū. Sic & diacydonium laxativum, seu gelatina cydoniorum laxativa lucida in officinis usitata est, pro delicatioribus. Præbent etiam essentias, exemplo malvatici juniperini, sambucini & aliorum. Sic rob alkekengi & per se prodest in calculo, ischuriâ & aliis similibus, & cum spiritu nephritico in essentiam redactum. Sic pulpa cassiæ, tamarindorum rob est, ad bolos formandos aptissima. Sic in electuariis & rob & succi inspissati insumuntur, ut & in pilulis ipsis, sed minus diffusa. Ut usum externum defensivum refrigerantem aliosque non laudemus.

Rob itaq; sunt succi fructuum pulposi, cocti, expressi, purgati & inspissati ad justam consistentiam, pro usu alimentoso & medicamento vario.

 Uæ vires salium sint sæpius igne
rimatus,
quæ sint succorum noscere ab-
undè potest.

Sirupi dulcore suo medicamina con-
dunt,
ut possint velo hoc fumi & amara
benè.

His argumentis dum rursum animare
cathedram
fuscipis, ingenium duplici laude pro-
bas.

*Nob. Dn. Respondenti de excellentibus in arte profectibus,
studio alacri ac indefesso, & consecuturis premiis
insignissimis ex animo gratulor atroxcedias.*

P R Æ S E S.

 *Optima despondes agris, medicamina monstrans
BOESIO. Sic insunt optima sepe malo.*

Nobiliss. atque literatiss. Dn. BOESIO, Inquilino amicis-
simo, honoratissimo, ex cathedrâ medicâ iterum
medicamentorum rationes exponenti, FELI-
CITER! adclamans, paucula hæc scrib.

Scire debet Medicus, qui curat pellerer morbos,
Pharmaca, quæ nobis hinc tria regna ferunt.
Ast hoc non satis est: varias quoque condere formas
Novit: permultas indit & hisce vires.
Hoc tua sat clare cum dissertatio monstret,
Laudo conatus; præmia digna precor.

*Nobilissimo atque Doctissimo Dn. BOES, Amico suo
estumantissimo, paucula hæc in perennantem sui
memoriam apponere voluit*

Johannes Christophorus Schnetter,
p. t. Physicus Saxo-Ducalis Heldburgensis.

Kling = Gedicht /

So recht! so muß man sich vorher zu bereiten /
Wenn man den Scheitel einst wil sehen Zierbeschönt;
Wer Fleiß und Tugend ehrt/der wird mit Preis gekrönt;
Ein Fauler aber hat mit Hohn und Spott zu streiten.
Wol Dir! daß Dich durch Kunst zum Ehren-Thron wil leiten
Des Grossen Wedels Hand/von Dessen Ruhm erhönt
Der Fama Lob-Posaun / den Sachsen Gnad belehnt/
Und Teutschland preißbar nennt den Phöbus unsrer Zeiten.
Mir deucht ich sehe schon den grünen Lorbeer-Hayn /
Woselbst die Musen sind bemüht den Kranz zu winden/
Der zum verdienten Lohn soll deine Schläffe binden
Und deiner Wissenschaft ein schönes Merckmahl seyn.
Verfachte drum vorist die Art der Arzeneyen
Den Krancken einst zur Hülff/ Dir selbst zum Volgedeyen!

So glückwünscht zur abermahligen Probe der rühmlichsten Studien
seines Hochwehrten Freundes und Landes-Mannens

Johann Kabe /
von Kagnit aus Preussen / D. R. B.